

Samo Kuščer

Slovenija – moja država*

Voditelja velikih sil Združenih držav Amerike in Rusije sta se odločila, da se 16. junija srečata na slovenskih tleh. Nič ni bilo slišati o tem, da bi kdo Slovenijo sploh kaj vprašal, ali ji je to pogodilo, ali ima kaj za pripomniti in ali morda temu celo nasprotuje (bogokletna misel sicer – a vendarle te možnosti ne gre kar izključiti). Seveda rezultat ne bi bil nič drugačen, saj je tako visok obisk vendarle pomemben za malo državo. Spodobilo pa bi se – če ceniš suverenost te male države –, da bi veliki vsaj nakazali, da gre za nekaj, o čemer se še dogovarjaš, ne pa, da je že vse kar vnaprej določeno. Po svoje je tudi žaljivo, da sta se Bush in Putin odločila, da se ustavita le v "hotelu" na Brdu in da se niti toliko ne potrudita, da prideta v glavno mesto ali da si ogledata katero od naravnih lepote Slovenije, na katere smo tako ponosni, ampak sta se ustavila le za nekaj ur – toliko, kolikor je bilo zanju potrebno, da si izmenjata tistih nekaj misli in vljudnostnih fraz. (Bush je na tiskovni konferenci izjavil, da obžaluje, da si ni mogel ogledati slovenskih lepote in da morda najde čas kdaj drugič. S tem je le še poudaril žaljiv odnos do gostiteljice.)

Slovenija mehkih hrbtov

Seveda ne bi mogli pričakovati, da bo slovenska vlada samopovabilu Busha in Putina kakor koli ugovarjala. Smo pač tako majhni, da ugovarjati velikim ni ne smiselno ne zares realno. Če bi morda vendarle izrazili pomisleke, bi visoka državnik kvečjemu preselila svoje

* Mnenja in stališča avtorja prispevka niso mnenja in stališča glavnega urednika ali članov uredništva revije.

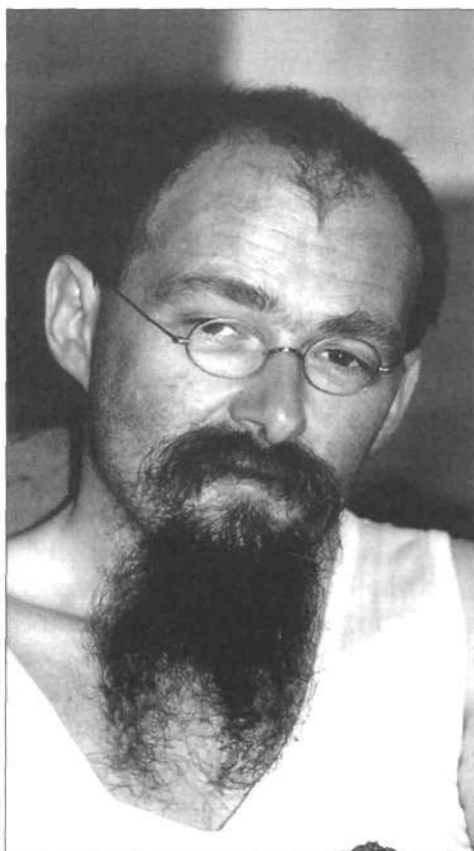
srečanje kam drugam, morda na Madžarsko. Drugo vprašanje pa je, ali je zato, ker ugovarjati ni mogoče, treba ravno klečeplaziti.

Slovenska vlada si bolešno želi priznanja velikih; še posebej to velja za Drnovška, ki kakor odraščajoči sinček komaj čaka, da ga kdaj kak očka pohvali za njegovo modrost, pravilno odločitev, zrelost in dobro predelano šolsko snov. Kombinacija te Drnovškove lastnosti nedoraslega otroka, ki hrepeni po priznanju, da je vse dobro postoril, in njegovega prav tako močnega prepričanja, da je najboljši v razredu in da drugi pravzaprav ne vedo dobro, za kaj sploh gre, vodi do njegove pripravljenosti, za priznanje "velikega", "odraslega" državnika svetovnega kova storiti skorajda kar koli. Tako je na primer pred leti lastnoročno (in bolj ali manj svojeglavo) prepričal, da bi Slovenija v Združenih narodih nasprotovala jedrskemu oboroževanju, in tako že ves čas trdno vztraja, da se mora Slovenija vključiti v vojaško zvezo Nato, ne da bi javnost sploh zares kdaj imela možnost o tem razpravljati. Drnovšek "ve", da je to za Slovenijo dobro, in če slučajno javno mnenje proti temu izrazi kakšen pomislek, tudi če bi šlo za večinskega, je to pomislek nevednih, ki jih je treba pač voditi za roko, da ne bi kam padli ali se kje izgubili. Tudi povsem klasična nevtrálnost, ki bi Sloveniji dejansko najbolj ustrezala, ni nekaj, o čemer bi se Drnovšek sploh pogovarjal, ne z narodom, ki mu vlada, ne s politiki, ki morda ne delijo njegovega neomajnega prepričanja.

Zato klečeplazniška reakcija slovenske vlade ob najavi in obisku velikih dveh absolutno ne more biti preseenečenje, prav tako pa je razumljivo, da Drnovšek ni čutil potrebe, da bi z javnostjo kakor koli razpravljaj o obisku Busha in Putina. Ni videl nuje, da bi javnost vprašal, ali se z vsem cirkusom strinja, prav tako pa se mu ni zdelo vredno, da bi javnosti sploh povedal, kaj se bo dogajalo.

Seveda je povsem mogoče – pravzaprav je to skoraj gotovo –, da tudi Američani Drnovšku niso ničesar povedali in so mu dajali informacije le v omejenih odmerkih. Američani so vajeni ves svet obravnavati, kakor da gre za nekoliko omejene primerke, ki jim je treba dajati znanje počasi, da jih ne preobremeniš, pohvale ob primernih trenutkih, da jih ne razvadiš, in graje, kadar je

nujno, da se ustrezno razvijejo. Ne pade jim na pamet, da bi manjšim od sebe (kar pomeni bolj ali manj vsem) pustili svobodo izbire in odločanja. Da tudi Bush kot prvovrstni predstavnik take ameriške arogantnosti ne misli nič drugače, se je zelo dobro videlo ob obisku v Sloveniji, ko je predsednika Kučana trepljal po hrbtu, kakor da gre za dobrega natakara v vaški gostilni. Kučan ima očitno vsaj še toliko samospoštovanja, da ob tem ni "migal z repom", ampak je s svojo držo kazal, kako mu tako pokroviteljstvo ni najbolj pogodu, medtem ko se je Drnovšek (in z njim Rupel, ki je vedno čakal nekje ob robu, če bi tudi njemu padla kakšna drobtinica ali kak trepljaj velikega gospodarja – kar se na njegovo žalost ni zgodilo) kar topil od sreče in ugodja.

SAMO KUŠČER

A tudi če so Američani s slovensko vlado res delali kot z manjvrednim partnerjem, to še ne pomeni, da je morala slovenska vlada enako obravnavati svojo javnost. Nekaj samospoštovanja in odgovornosti je treba ohraniti tudi ob najtesnejših trenutkih poniževanja. Vlada je v vsakem trenutku odgovorna do naroda in nikakor ni sprejemljivo, da kakor koli paktira mimo njega.

V službi velikega kapitala

Obisk Busha in Putina se je Slovincem bolj ali manj zgodil, ne da bi velika večina sploh vedela, za kaj gre. Predsednika sta si pač izbrala malo, prijazno, lepo deželico za svoj sestanek, si zagotovila ustrezno kakovost okolja in varnosti – in to je to. Ves cirkus nas je sicer kar precej stal, a vsaj v času, ko se je obisk dogajal, je v splošnem veljalo, da promocija Slovenije ta strošek popolnoma upraviči. (Žal se to pozneje ni izkazalo za povsem resnično, saj so tuji mediji med poročanjem o srečanju Busha in Putina Slovenijo komaj omenjali in po nekaj dneh se je razpoznavnost Slovenije v širnem svetu gotovo ustalila na isti točki blizu ničle kakor poprej.)

Vsi Slovenci pa se vendarle niso strinjali s tako prijaznim sprejemom – predvsem Busha. Bush je prvič po prevzemu predsedniškega položaja obiskal Evropo in povsod, kamor je stopil, so ga državniki sprejeli vsaj zmerno hladno, ljudstvo pa z množičnimi demonstracijami. V švedskem Göteborgu so se protestniki resno topli z enotami policije, mestu so prizadeli kar precej materialne škode, policiji pa so popustili živci in je precej ljudi ranila.

Ob takem sprejemu Busha po Evropi bi bilo res sramotno, če bi ga v Sloveniji sprejeli kot največjega prijatelja ali kot bogatega strička. K sreči so se nekatere civilne organizacije odločile izraziti svoj protest nad ameriškim vsiljevanjem meril celotnemu svetu – od varovanja okolja do oborožitve in globalizacije velikega kapitala. Takoj pa se je odzvala slovenska država. O tem, da bi se lahko kar koli "neprimerne" dogajalo na posvečenem ozemlju med Brnikom in Brdom, seveda sploh ni bilo govora, a prepovedali so tudi kakršna koli protestna dogajanja v Ljubljani, čeprav je bilo ves čas jasno, da Ljubljane gostujoča predsednika ne bosta videla niti

od daleč. Tudi to dejanje, namreč prepoved, je bilo storjeno prikrito, nejavno in s figo v žepu. Organizacije, ki so se pripravljale na proteste, so dobile informacijo, da je zborovanja prepovedala občina. Pozneje se je izkazalo, da je šlo za prepoved notranjega ministrstva, na katero pa naj bi bile pritisnile ameriške varnostne sile.

Po stranskih kanalih so začele prihajati tudi novice, da policija na mejnih prehodih zavrača "sumljive tujce", kar koli naj bi že pomenilo, da je človek sumljiv. Javnost pa si, spet, po mnenju vladajočih ni zaslužila, da bi bila o tem informirana. Vse se je dogajalo skrivno, kakor da se je česa sramovati ali kakor da je bolje, da javnost čim manj ve. Zanimivo je, da so pri tem vsaj delno sodelovali tudi mediji, saj zelo vprašljivih represivnih ukrepov in posegov v osnovne demokratične pravice niso izpostavljali. Ali je šlo za pregovorno slovensko samocenzuro in premajhno zagnanost novinarjev ali morda za nedopustni pritisk državne administracije, zaenkrat še ni jasno. Vsekakor pa je blokada informiranja eden največjih problemov obiska Busha in Putina, ki je že sam po sebi dovolj težak, da notranji minister takoj pade. Drugi veliki problem pa je seveda nastop policije.

Slovenska policija se je na visoki obisk dobro pripravila. In prav je tako, saj ne gre, da bi kak psihopat na primer streljal na katerega od visokih politikov. Če bi se zgodilo kaj takega, bi Slovenija gotovo dobila velik črn madež, ki bi se ga dolgo ne otresla.

A če rečemo, da se je slovenska policija pripravila dobro, povemo premalo. Pripravila se je dejansko veliko predobro. Pripravila se je tako, kakor da pričakuje upor celotne populacije ali pa morda napad sovražnika, ki bo prodril čez vse meje. Generalni direktor Pogorevc je to pozneje pojasnil z izjavo, da si ni mogel privoščiti, da bi bila v mestu razbita stekla, da bi bila prelita kri ali da bi celo umrl kak policist (izbral si je res zanimivo kombinacijo grozodejstev, ki se lahko pripetijo), vendar je bila taka ocena popolnoma izmišljena – ali namerno ali pa zaradi velike profesionalne nesposobnosti.

Čisto gotovo je bilo slovensko ljudstvo presenečeno, ko je že dan pred pomembnim sestankom videlo, kaj vse premore policija v svojem arzenalu. Doslej so lahko naprave za boj s teroristi videvali le v ameriških cenениh

filmih ali sem ter tja na televizijskem dnevniku – seveda iz krajev, kjer je ljudstvo barbarsko, primitivno, na robu vojne. Toliko represivnega orodja je bilo videti v Sloveniji nazadnje med spopadom z okupacijsko jugovojsko. Marsikdo se je začuden ustavil in gledal oklepna vozila in terenske policijske avtomobile z "ograjo" za odiranje množic. Miroljubni Slovenci so se spraševali, kaj neki se pripravlja, da je to potrebno. Nekateri so oboroženo stanje pripisovali študentskim demonstracijam, kar pa tudi ni kazalo lepe slike; nad študente vendarle ne greš z vojsko. Splošen vtis je bil neprijeten, saj ni bilo ne od policije ne od slovenske vlade nikoli pojasnjeno, ne prej ne pozneje, kaj pravzaprav pričakujejo, na kaj se pripravljajo in kako.

To, kar je bilo videti na predvečer, pa ni bilo nič v primerjavi s samim dnevom "B & P". Parlament, predsedniška palača ter ameriška in ruska ambasada so bili nepredušno ograjeni in zastraženi s policisti v neprebojni opremi, s čeladami, ščitniki za noge, velikimi ščiti, gumijevkami ali lesenimi palicami, pršilom in plastičnimi objemkami za vklenitev. Prav gotovo veliki večini Ljubljancev ali naključnih obiskovalcev niti najmanj ni bilo jasno, zakaj je potrebna tolikšna zastraženost. Bosta morda tuja državnika vendarle obiskala tudi Ljubljano, se je spraševal tuji novinar. Nikomur ni bilo jasno. In spet – ne policiji ne državni administraciji se ni zdelo vredno, da bi svojim državljanom povedali, kaj se dogaja in zakaj je potrebna tolikšna zaščita. Državljanji so otroci in jim ni treba vsega povedati. Takega odnosa so Slovenci vajeni še od prejšnjega režima, ki je prav tako ravnal, kakor da je poslan od boga in mu ni treba polagati računov. Zato več od negodovanja ni bilo ne slišati ne videti. Tudi posamezniki, ki so jih brez potrebe gnjavile in ustrahovale patrolje, so pohlevno pustili, da jim prenapeti uniformirani in protiteroristični policaji brskajo po osebnih torbicah in žepih, jih sprašujejo neumnosti in jih ponižujejo, kakor da so drugorazredna živina.

Vse barve pa je policija pokazala popoldne, ko je nekaj skupin civilnih protestnikov – predvsem proti globalizaciji in nadvladi velikega kapitala ter jedrski oborožitvi – iz Tivolija krenilo proti mestu. Bili so sicer glasni in so nosili transparente, sicer pa so bili kar se da mirni in urejeni, za resne demonstracije, kakršne so uprizorili na primer Švedi,

kar preveč. Bili so tako nenevarni in nedolžni, da so v velike polivinilne vreče celo pobirali smeti, ki so jih pustili za seboj. Popolnoma jasno je, da taka skupina protestnikov, sploh pa tako majhna, ne more narediti posebne škode. Če pa bi se že res lotila kakšnega McDonaldsa, kakor naj bi bila verjela policija, bi jih majhna enota pripravljenih policajev zlahka ukrotila.

Slovenska policija pa je menila, da se mora temu malo glasnejšemu in barvitemu, a povsem mirnemu izrazu nestrinjanja zoperstaviti s konjenico, oklepnimi vozili in vodnimi topovi, da ne govorimo o nepreštveni množici na vse pripravljenih protiterorističnih policajev. Vstop v središče mesta je preprečila močna železna ograja, za katero so stali policaji, tako da so se protestniki umaknili na desno, po Tivolski cesti. Pri ruski ambasadi so jih pričakali nepremostljiva falanga napetih policistov, oklepnik z zavijajočo sireno, živčni konji in še bolj živčni konjeniki.

Uporniki nežnih src

Večina protestnikov je bila presenečena nad neizprosnostjo policije in niso vedeli, kako naj se odzovejo. Nasilje ni bilo nikoli v igri, a zelo verjetno bi vsaj velik del protestnikov vztrajal z mirnim odporom. Ponujala se je možnost, da se utaborijo na Tivolski in se ne premaknejo. Naj se vidi, kdo je vztrajnejši!

Vsekakor je bila vztrajnejša policija. Vodstvu protestnikov – če je sploh bilo kakšno vodstvo – so povsem brez razloga popustili živci in so razglasili zmago ter zaukazali obrat. Od tu je šlo samo še navzdol. Tudi če je policija menila, da morda res lahko pride do nevarnih izgrede, je na tej točki še tako površnemu opazovalcu postalo jasno, da protestniki niso iz takega testa, da bi na kocko postavili svojo lastno varnost, celo udobje. Kakor je zgoščeno povedal eden od starost Metelkove mesta, ko je pozival peščico protestnikov, ki je pozneje vztrajala na ulici: "Ne želimo, da bi se zgodilo kar koli nepredvidenega." Protestniki, ki si ne želijo ničesar nepredvidenega, pač niso nič bolj nevarni od zbora nejevoljnih gospodinj. Prej manj.

V tem trenutku bi morala torej policija, če je želela ohraniti vsaj malo dostojanstva, če ga že protestniki niso, prenehati s pritiskom in se umakniti. Nihče ji ne bi zameril, če bi nekje v ozadju ostala v budni priprav-

ljenosti, dokler se ne bi stanje povsem umirilo. Vendar je vodstvo policije očitno želelo vesoljni Sloveniji in širšemu svetu pokazati, da imajo prav vse pod nadzorom, in so množico razočaranih demonstrantov vodili kakor utrujeno živino skozi koridor do zatočišča na Metelkovi. Večkrat je bilo na žalostni poti do tja med protestniki slišati komentarje, da jih ženejo kakor žide v geto, in primerjava res ni bila povsem zgrešena. Pohodu je bila dovoljena ena sama smer, ki je vodila po najkrajši poti; vse stranske ulice, vsa križišča so zatesnili policaji v bojni opremi, podprti z vodnim topom ali oklepnimi vozili. Za skupino protestnikov, ki je bila zdaj že precej razredčena, je stopala policijska konjenica in jih gnala naprej. Enega od udeležencev, ki se je po njihovem mnenju nekoliko preveč obotavljal, so celo z nekaj krepkimi udarci s palico spravili k pameti.

Pred Metelkovo se je dogodek razmeroma hitro končal. Nekaj najvztrajnejših je še nekaj časa posedalo po ulici, a tudi ti niso bili več povsem s srcem pri stvari. Kaj hitro so tudi nje staroste z Metelkove prepričali, da se umaknejo.

Po koncu je kar precej udeležencev protesta izrazilo obžalovanje, da niso vztrajali na Tivolski, tudi če samo zato, da pokažejo, kako mislijo resno. Vendar je bilo pričakovanje, da se bo to zgodilo, verjetno brez podlage. Protesta se je udeležila po večini mladina, ki preizkuša družbeno realnost, s katero že po definiciji ni zadovoljna, precej je bilo "turističnih" protestnikov, ki se selijo iz kraja v kraj, tipičnih nejevoljnežev, ki so vedno zraven, pa tudi čisto navadnih fribcev. Le malo jih je vedelo, točno proti čemu demonstrirajo ali kaj zahtevajo. Prišli so le izraziti svoje nezadovoljstvo nad nečim – morda niti ne toliko nad Bushevo in ameriško politiko.

Tudi vodstvo ni bilo povsem pri stvari. Kot resni državljani (vsekakor resnejši od vodstva policije in notranjega ministrstva) so vedeli, da je njihova dolžnost, da izrazijo protest proti ameriški ekonomski in kulturni okupaciji sveta. Hkrati so želeli izraziti tudi nestrinjanje s podrepištvom slovenske politike, ki ni spravila skupaj ničesar drugega kakor eno samo klanjanje in smehtanje. Niso pa vedeli, v kakšni državi živijo. Mislili so, da je vse res, kar slišijo in berejo, da je namreč Slovenija že polnokrvna demokratična država, ki po definiciji spoštuje različna

mnenja in različne poglede. Doživeli so kar se da hladen tuš in najverjetneje spoznanje, ki jim bo pomagalo pri odraščanju.

A protestniki sami po sebi pravzaprav sploh niso pomembni. Pomembni ne bi bili, tudi če bi jih bilo desetkrat toliko in tudi če bi se bili pripravljali fizično spopasti s policijo. Kot vedno so bili in so pomembni tihi opazovalci. Pomembni so tisti, ki so dogajanje spremljali, ali v živo ali po televiziji. Pomembna je tiha večina, ki ostaja skrita in ne gre kar tako na ulico (ali v hosto). Slovenci so precej miroljubni, celo morda pohlevni, dokler ne gredo "stvari predaleč". Potem jim počí in so pripravljene na marsikaj, celo na vse. Če se bo to zgodilo – in ravnanje policije in še posebej državne uprave, kakršno smo doživeli 16. junija 2001, bo tak razvoj kvečjemu podžgalo –, ne bodo pomagali niti vodni topovi niti konji niti pendreki. Zato bi bilo vsekakor smotno, da policija ali pospravi te svoje igračke ali pa se začne resno pripravljati na precej manj predvidljiv spopad.

Slovenija – policijska dežela

O tem, da se je policija veliko predimenzionirano lotila demonstracij v Ljubljani, ni dvoma. Marsikdo je menil, da bi bila Slovenija zagotovo najvarnejša država na svetu, če bi se taista policija tako močno angažirala pri urejanju prometa in iskanju kriminalcev, ki na primer napadajo raziskovalne novinarje.

V javnosti pa so krožile in še krožijo dovolj zanesljive informacije o manj vidni dejavnosti, o prisluškovanju telefonom in branju elektronske pošte, česar naj bi v demokratični družbi ne bilo brez zelo resnih razlogov, podprtih s sodno odločbo. A tudi če so govorice pretirane ali celo izmišljene, kažejo na že prej nakazani problem: da se je namreč vse dogajalo mimo ljudstva, za njegovim hrbtom, kakor da se ga ne tiče. Tako stanje, v nasprotju s stanjem, pri katerem je policija ena od civilnih storitev družbe, kaže na militaristično ekskluzivnost slovenske policije, ki se postavlja nad lastni narod.

Marsikdo, ki ga je presenetila reakcija policije, se je spraševal, zakaj je do tega prišlo. Ob tem, da je bilo vodstvo policije dejansko prepričano, da je takšno ravnanje potrebno, je mogoče vsaj še to, da so enostavno preizkusili svojo lastno pripravljenost in "prezračili" opremo – da so torej na nič hudega slutečih miroljubnih

demonstrantih izvajali vojaški manever za morebitne resnejše primere. Pojavila se je tudi informacija, da so policaji končno prišli do opreme, ki so jo menda že dolgo zahtevali. Kdo jim je tak nakup odobril in zakaj prav zdaj, ni bilo pojasnjeno. Ali je morda vodenje slovenske policije za nekaj dni prevzela kar ameriška CIA?

Vprašanja ostajajo in odgovori so le ugibanja. Odgovornost za sramoto policijskega terorja nad nenevarno družino predstavnikov lastnega naroda, ki so želeli izraziti svoj civilni protest, pa ne bo izginila.

Vodstvo Slovenije – od Drnovška in Rupla do Kučana – je Bushu in Putinu, s tem pa vsemu svetu, pokazalo Slovenijo kot "mojo deželo" – prijazen, lep, učinkovit in nerazburljiv kotic med Alpami in Jadranom, poseljen s smehljajočimi se ljudmi, ki so jim nekoč v preteklosti kirurško odstranili hrbtenico. Protestniki v Tivoliju so iskali izraz, kako povedati, da je Slovenija tudi "moja država", država resničnih ljudi, ne le smehljajočih se obrazov, država tudi nasprotnih mnenj, ne le strinjanja, država različnih pogledov, ne le uradnega. Do tega izraza so imeli vso pravico. Ne le pravico! Če naj družba uspeva, je nestrinjanje in izražanje različnih mnenj pomemben element, ki ne sme manjkati.

S sramoto, uprizorjeno 16. junija 2001, se je policija za naslednjih deset let zapisala kot izrazito nečloveška in neslovenska ustanova. Za to nepotrebno dejanje nasilja bi se morala Slovencem opravičiti Drnovšek in Kučan. Bohinc bi moral odstopiti ali bi ga morali odstaviti, če ne želi ta vlada povsem zapraviti še tisto malo kredibilnosti, ki jo je imela. O direktorju policije ni vredno izgubljati besed.

* Mnenja in stališča avtorja prispevka niso mnenja in stališča glavnega urednika ali članov uredništva revije.